

જૈન કોસ્મોલોજી

પરિશિષ્ટ-૧

+ (“ષડ્શીતિ”નામા ચતુર્થ કર્મગ્રંથ-૧૩) + (જીવસમાસ-૭૦)

૨૭૨ છ લેસાઓ પળ્લતા, તં જહા - કળ્હલેસા, નીલલેસા, કાડલેસા, તેડલેસા, પમ્હલેસા, સુક્કલેસા...

(સમવાયાંગ સૂત્ર-૬)

૨૭૩ છ લેસાઓ પળ્લતાઓ, તં જહા - કળ્હલેસા જાવ સુક્કલેસા ।

(ઠાળાંગ સૂત્ર/૬/૫૦૪)

૨૭૪ પર્યાપ્તિકેષુ સર્વેઽપિ સંજ્ઞિપંચેન્દ્રિયેષ્વમી । લેશ્યાઃ ક્રમવિશુદ્ધાઃ ષટ્ ષડ્જમ્બૂગ્રાહકોપમા ॥

(સૂક્ષ્માર્થસંગ્રહપ્રકરણમ્-૨૦)

(૧૦૧) ૧૪ ગુણસ્થાનક એટલે જીવનો વિકાસક્રમ

(૧) મિચ્છે સાસણમીસે, અવિરયદેસે પમત્ત અપમત્તે । નિયટ્ટિ અનિયટ્ટિ, સુહુમુવસમ સ્વીણ સજોગીઅજોગી ગુણા ॥

(દ્વિતીય “કર્મસ્તવ” નામા કર્મગ્રંથ-૨)

(૧૦૨) કેવલી સમુદ્ધાત

(૧) સત્ત સમુદ્ધાતા પળ્લતા, તં જહા - (૧) વેયણાસમુદ્ધાતે (૨) કષાયસમુદ્ધાતે (૩) મારણંતિસમુદ્ધાતે (૪) વેડવિચ્ચસમુદ્ધાતે (૫) તેયસસમુદ્ધાતે (૬) આહારસમુદ્ધાતે (૭) કેવલસમુદ્ધાતે...॥૨॥

(શ્રી સમવાયાંગ સૂત્ર-૭)

(૨) દળ્લં પ્રથમે સમયે, કપાટમથ ચોત્તરે તથા સમયે । મન્થાનમથ તૃતીયે, લોકવ્યાપિ ચતુર્થે તુ ॥૧॥

સંહરતિ પચ્છમે ત્વન્તરાણિ, મન્થાનમથ તથા ષષ્ઠે । સસમકે તુ કપાટં, સંહરતિ તતોઽષ્ટમે દળ્લમ્ ॥૨॥

ઔદારિકપ્રયોક્તા પ્રથમાષ્ટમસમયોરસાવિષ્ટઃ । મિશ્રૌદારિકયોક્તા સસમષષ્ઠદ્વિતીયેષુ ॥૩॥

કાર્મણ-શરીરયોગી ચતુર્થકે પચ્છમે તૃતીયે ચ । સમયત્રયેઽપિ તસ્મિન્ ભવત્યનાહારકો નિયમાત્ ॥૪॥

(શ્રી પ્રજ્ઞાપના સૂત્ર) + (પ્રશમરતિ - ૨૭૩/૨૭૪/૨૭૫/૨૭૬)

૨૭૫ અટ્ટસામણ્ણ કેવલિસમુદ્ધાણ પળ્લત્તં, તં જહા-પઢમે સમયે દંડં કરેઢ્ બીણ સમણ કવાડં કરેઢ્ તણ્ણ સમણ મંથં કરેઢ્ ચડ્ધથે સમય મંથંતરાણં પૂરેઢ્ પંચમે સમયે મંથંતરાણં પઢિસાહરણં છુદ્ધે સમયે મંથં પઢિસાહરણં સત્તમે સમયે કવાડં પઢિસાહરણં અટ્ટમે સમણ દંડં પઢિસાહરણં તતો પચ્છા સરીરથથે ભવણં ।

(સમવાયાંગ સૂત્ર-૭)

૨૭૬ પ્રથમ સમયે તાવત્ સ્વદેહવિષ્કમ્ભ બાહલ્યોપેત આયામતસ્તૂર્ધ્વાધોલોકાન્તગામિને કપાટમિવ કપાટં વિદધાતિ, તૃતીય સમયે તમેવ કપાટં દક્ષિણોત્તરદ્વિગદ્વયં પ્રસારણતિર્યગ્લોકાન્તગામિનેવ મન્થાનમિવ મન્થાનં કરોતિ એવં ચ લોકસ્ય પ્રાયો બહુ પૂરિતં ભવતિ, મન્થાન્તરાણિ ચાપૂરિતાનિ પ્રાપ્યન્તે, જીવપ્રદેશાનાં ચાનુશ્રેણિગમનાદિતિ, ચતુર્થસમયે તાન્યપિ સહ લોકનિષ્કુટૈઃ પૂરયતિ તથા ચ સમસ્તોઽપિ લોકપૂરિતો ભવતિ । નનુ લોકમધ્યે સ્થિતો યદા કેવલી સમુદ્ધાતં કરોતિ તદા તૃતીયેઽપિ સમયે લોકઃ પૂર્યતિ એવ, કિં ચતુર્થસમયેઽન્તરપૂરણેનેતિ, નૈતદેવં, લોકસ્ય મધ્યં હિ મેરુમધ્ય એવ સામ્ભવન્તિ, તત્ર ચ પ્રાયઃ સમુદ્ધાત કર્તુઃ કેવલિનોઽસમ્ભવઃ એવ, અન્યત્ર ત્ર સમુદ્ધાતં કુર્વતસ્તસ્ય

જૈન કોસ્મોલોજી

પરિશિષ્ટ-૧

તૃતીયસમયેઽન્તરાણ્યુદ્ધરન્ત્યેવેતિ પરિભાવનીયં, તદનન્તરં ચ પંચમસમયે યથોક્તક્રમાત્ પ્રતિલોમં મન્થાન્તરાણિ સંહરતિ, પ્રમૃતાન્ જીવપ્રદેશાન્ સંકોચયતીત્યર્થઃ ષષ્ઠે સમયે મન્થાનમુપસંહરતિ, સપ્તમે તુ સમયે કપાટં સંકોચયતિ, અષ્ટમે તુ સમયે દણ્ડમપિ સંહત્ય શરીરસ્થ એવ ભવતિ, તદેવમષ્ટસામયિકઃ કેવલિસમુદ્ભાતઃ ॥

(જીવસમાસ વૃત્તૌ/પૃ. ૧૮૮-૧૮૯)

(૧૦૪) આઠ કર્મ એટલે શું ?.....

(૧) કીરડ જીણ હેઝહિં પયડિઠિરસપેસઓ જં તં । મુલુત્તરદ્ધઅડવન્નસયપ્પભેયં ભવે કમ્મં ॥૨॥
 દંસણનાણાવરણંતરાયમોહાગોઅવેયણિયં । નામં ચ નવપણપણદ્ધવીસચડદુદુબિયાલવિહં ॥૩॥
 નયણેયરોહિ કેવલદંસણાવરણં ભવે ચહા । નિદ્દાપયલાહિં છહા નિદ્દાઇદુરુત્તથીણહી ॥૪॥
 નાણાવરણં મહસુઅઓહિમણોનાણકેવલાવરણં । વિઘ્નં દાણે લાભે ભોગુવભોગેસુ વિરિણે અ ॥૫॥
 સોલસકસાયનવનોકસાયદંસણતિગં તિ મોહણીયં । નરયતિરિનરસુરાઠ્ઠ નીઠજ્જં સાયમસ્સાયં ॥૬॥
 ગઇ જાઇ તણુ ઉવંગા બંધણ સંઘાયણાણિ સંઘયણા । સંઠાણ વણ્ણ ગંધરસ ફાસ અણુપુલ્લિ વિહગગઈ ॥૭॥
 પિંડપયડિ તિ ચડદસ પરધા ઉજ્જોઅ આયવુસ્સાસં । અગુરુલહુ તિત્થ નિમિણો-વધાય મિહ અદ્ધ પત્તેયા ॥૮॥
 તસ બાયર પજ્જતં પત્તેઅ થિરં સુખં ચ સુખગં ચ । સુસરાઇજ્જ જસં તસદસગં થાવરદસં તુ ઇમં ॥૯॥
 થાવર સુહમ અપજ્જં સાહારણ મથિર મસુખ દુખાણિ । દૂસર ણાઇજ્જા જસ મિયનામે સેયરા વીસં ॥૧૦॥
 તસચડ થિરછક્કં અથિરછક્ક સુહમતિગ થાવરચડક્કં । સુખગતિગાઇવિભાસા પયડીણ તયાઇસંખાહિં ॥૧૧॥
 ગઇયાઈણ ય કમસો ચડ પણ પણ તિ પણ પંચ છ જ્જક્કં । પણ દુગ પણ અદ્ધ ચડ દુગ મિય ઉત્તરભેય પણસદ્ધી ॥૧૨॥
 નિરયતિરિનરસુરાગઈ ઇગબિયતિચડરપણિંદિજાઈઓ । ઓરાલિવેઝવ્વિયઆહારગતેયકમ્માઇગા ॥૧૩॥
 પઠમતિત્તણુપુવંગા બધનસંઘાયણા ય તણુનામ । સુત્તે સત્તિવિસેસો, સંઘયણમિહદ્ધિનિચડ તિ ॥૧૪॥
 છદ્ધા સંઘયણં વજ્જરિસહનારાય વજ્જનારાયં । નારાયમદ્ધનારાય, કીલિયા તહય છેવદ્ધં ॥૧૫॥
 સમચતુરંસ નિગ્ગોહ સાઇ ખુજ્જાણિ વામણં હુંડં । સંઠાણા વણ્ણા કિણહનીલલોહિયહલિદસિયા ॥૧૬॥
 સુરભિદુરભી રસ પણ તિત્ત કદ્ધુકસાયઅંબિલા મહુરો । ફાસા ગુરુલહુમિઝખરસીઝ્ઞહ સિણિદ્ધરુક્કદ્ધા ॥૧૭॥
 ચહહ ગઇવ્વણુપુલ્લી દુવિહા ય સુહાસુહા ય વિહગગઈ । ગઇઅણુપુલ્લી દુગં તિગં તુ તં ચિય નિયાઝજુયં ॥૧૮॥
 ઇય તેણઝડ સંતે બંધણપન્નરસમેણ તિસયં વા । વણ્ણાઇભેયબંધણસંઘાય વિણા ઝ સત્તદ્ધી ॥૧૯॥

(સૂક્ષ્માર્થવિચારસારોદ્ધાર-૨ થી ૧૧)

(૧૦૫) ઉત્સર્પિણી - અવસર્પિણીના ૬ + ૬ = ૧૨ આરાઓનું સ્વરૂપ

(૧) તત્રૈકાન્તસુષમાશ્વતસ્ત્રઃ કોટિકોટ્યઃ । સાગરાણાં સુષમા તુ તિસ્ત્રસ્તકોટિકોટ્યઃ ॥૧॥
 સુષમાદુષમા તે દ્વે દુષમસુષમા પુનઃ । સૈકા સહસ્ત્રૈર્વર્ષાણાં, દ્વિચત્વાર્શિશતોનિતા ॥૨॥

